

معراج وحدت انسانیت

اینک قدس، خسته از گذر زمان بی‌پایان و رنجور رنجی از خودکامگان تاریخ، بر بستر سبز و بارور سرزمینی مقدس نشست...

اینک قدس، خسته از گذر زمان بی‌پایان و رنجور رنجی از خودکامگان تاریخ، بر بستر سبز و بارور سرزمینی مقدس نشست و امیدوار به سعی عاقل مخلوقات و عاشق موجودات برای هم آغوشی با شاهد آرامش و صلح، انتظار می‌کشد. امروز این قلب محزون نظاره‌گر مدعای ناطق متفکر است در هدایت سفینه ماسوی‌الله به ساحل امن.

آیا دشمنان قسم‌خورده و کینه‌توز صلح و بشر، همان کسانی که به نام اقدس زلال‌ترین احساسات و پرشورترین عواطف روحانی انسان، صلابت جنگ صیحه می‌زنند و تمهید جنون مهیا می‌کنند، چون صهیونیسم جهانی، فرصت کامروایی از لب لعل ساغر صلح را خواهند داد؛ هم آنان که در پی بلعیدن و یهودی کردن آن ارض آسمانی نقشه‌ها ریخته‌اند و حکم آنرا صادر کرده‌اند؟

صهیونیسم با سپید جامگان اعلان جنگ کرده و به مقابله برخاسته است. اگر امروز خردجمعی و روحانیت پاک بشری در برابر این خطر بزرگ قامت مقابله نیفزارد و قد علم نکند آنگاه اسیر افسون و افسوس فردا خواهد شد. محل این تقابل سرنوشت ساز، شهری است به قدمت تاریخ و به تقدس ملکوت و آن قلب قدسی فلسطین یعنی بیت‌المقدس است. در این نوشتار که به همت مرکز مطالعات فرهنگی شهر تهران فراهم آمده است کوشیده شده تا قداست سرزمین فلسطین و مسجدالاقصی در اندیشه اسلامی از منظری تاریخی باز نمایانده شود.

مشهور است که صور در فلسطین دمیده و حشر از این سرزمین آغاز می‌شود. مسجدالاقصی و مسجد صخره و اطراف آن دو مسجد که مجموعه‌ای از اماکن و جایگاه‌های مقدس است را حرم شریف می‌گویند. روایت شده که کشتی حضرت نوح پس از طی مسافتی بر بیت‌المقدس رسید و به اذن خداوند زبان گشود و گفت: ای نوح این بیت‌المقدس و محل سکونت انبیاء و فرزندان تو است و همچنین آمده است که سام بن نوح این منطقه را ساخته و بر آن حکومت کرد و به «ملکی صادق» ملقب گشت.

در روایات آمده است که پیامبرانی چون حضرت آدم(ع)، موسی(ع) و یوسف(ع) وصیت کرده‌اند که در بیت‌المقدس دفن شوند. حضرت عیسی(ع) نیز در نزدیکی مسجدالاقصی به دنیا آمده و از آنجا به آسمان رفت. پیامبران دیگری نیز مانند حضرت ابراهیم(ع)، اسحاق(ع) و یعقوب(ع) نیز در این سرزمین زندگی کرده‌اند. 4 هزار نفر از صحابه رسول خدا(ص) نیز هنگام فتح فلسطین حضور داشتند و بسیاری از آنها و نیز تابعین در این سرزمین دفن شده‌اند.

کسانی مانند عباده بن الصامت انصاری، شداد بن اوس، ابوعبیده بن الجراح، معاذ بن جبل، افضل بن عباس و... . فلسطین محل ظهور پیامبران بزرگ الهی و سرزمین تکوین رسالت انبیاء توحیدی همچون حضرت ابراهیم(ع)، موسی(ع)، عیسی(ع) است. نزد مسلمین نیز نام فلسطین و مسجدالاقصی تداعی‌گر واقعه‌ای بزرگ است.

در سال دهم بعثت حادثه عظیم اسراء و معراج رسول معظم اسلام(ص) از مسجدالحرام به مسجدالاقصی در شهر بیت‌المقدس شد. مسجدالاقصی محل تلاقی ادیان توحیدی و ابراهیمی است و به همین خاطر است که در قرآن کریم از آن به‌عنوان سرزمین مقدس نام برده شده است.

بیت‌المقدس و مسجدالاقصی تنها مکان روی کره زمین است که محل توجه و احترام هر سه دین بزرگ توحیدی یعنی اسلام، مسیحیت و یهودیت است، حتی مکه و مسجدالحرام نیز از این ویژگی که مورد توافق و قداست هر سه دین بزرگ توحیدی باشد، برخوردار نیستند.

این قداست منحصر به فرد بر اهمیت و حیثیت بیت‌المقدس و مسجدالاقصی نزد پیروان ادیان مذکور افزوده است. به ترتیب یهودیان، مسیحیان و مسلمین هر یک در ادواری از تاریخ بر این ارض مقدس تسلط داشتند و مسجدالاقصی با عقاید و شعائر دینی آنان پیوندی محکم برقرار کرده است. وجود اماکن مقدس متعلق به هر یک از ادیان یهودیت، مسیحیت و اسلام، اعم از قبور انبیاء، بزرگان صحابه و تابعین، مساجد و غیره نیز بر جنبه تقدس مسجدالاقصی افزوده است.

پیروان ادیان ابراهیمی در طول قرون متمادی در این سرزمین مقدس متحمل مرارت‌ها و رنج‌های طاقت‌فرسایی برای حفظ دینشان شدند و این امر نیز باعث شده است تا قداست و اعتبار این مکان نزد پیروان هر دین مضاعف شود. در این فصل به بررسی قداست و اهمیت بیت‌المقدس از دیدگاه اسلام می‌پردازیم.

مسجدالاقصی در قرآن

اسلام، یهودیت و مسیحیت را دین الهی دانسته و انبیاء آنها را پیامبران راستین و شعائر و اعتقادات واقعی این ادیان را توحیدی می‌داند.

اسلام، ابراهیم(ع) اسحاق(ع)، یعقوب(ع)، موسی(ع) و عیسی(ع) همگی را از جمله پیامبران بزرگ الهی محسوب می‌کند و احترام و قداست اعلی برای آنان قائل است. فلسطین، زادگاه پیامبران بزرگ توحیدی چون اسماعیل، اسحاق، یعقوب، یوسف، داوود، سلیمان، عیسی، ذکریا و یحیی- علیهم و علی نبینا افضل الصلاه و الاسلام- است.

بنابر نقل مقاتل بن سلیمان، «جایی در این سرزمین نیست، مگر آنکه پیامبری بر آن نماز گزارده یا فرشته‌ای و ملکی از فرشتگان خداوند بر آن گذشته باشد.»

از دلایل دیگر اهمیت بیت‌المقدس برای مسلمین رخداد وقایع مختلف در تاریخ اسلام است که در ذیل به تعدادی از آنها می‌پردازیم:

1- در سال دهم بعثت، واقعه پرشکوه اسراء و معراج پیامبر اعظم(ص) از مسجدالحرام به مسجدالاقصی و بیت‌المقدس روی داد. این نخستین پیوند خاص بین مسلمین و بیت‌المقدس و به‌ویژه مسجدالاقصی است. در قرآن در سوره اسراء آیه یکم آمده است که: «سبحان الذي اسرى عبده ليلاً من المسجد الحرام الى المسجد الاقصى الذي باركنا حوله لئيه من آياتنا انه هو السميع البصير.»

سید قطب در تفسیر این آیه چنین آورده است:

«اسراء تمامی ادیان توحیدی بزرگ از ابراهیم و اسماعیل و خاتم الانبیاء را به یکدیگر وصل می‌کند و اماکن مقدس ادیان توحیدی را در یکجا جمع می‌آورد. چنان است که گویی حضرت محمد(ص) خاتم‌الانبیاء با این سفر شبانه شگرف اعلام می‌کند که پیام و رسالت او حاوی پیام و رسالت انبیاء قبل از اوست.»

2- مسجدالاقصی قبله اول مسلمین بوده. این مسئله نیز مؤید احترام و تقدیس این مسجد نزد مسلمانان است. پس از نزول حکم وجوب نماز برای مسلمانان در سال دهم بعثت، مسلمین حدوداً 5 سال به سوی مسجدالاقصی نماز می‌گزاردند.

3- فتح بیت‌المقدس توسط مسلمین در سال 16 هـ. ق وجود امکان و بناهای مذهبی و تاریخی از دلایل دیگر پیوند و علاقه خاص مسلمین به مسجدالاقصی و فلسطین است. علاوه بر موارد مذکور، وجود آیات متعدد در قرآن کریم که این سرزمین را مکانی پاک و مقدس عنوان می‌کند و نیز وجود احادیث معتبر و مستند شیعه و سنی در باب ارزش و قدر مسجدالاقصی از پیامبر اکرم(ص)، ائمه معصومین(ع) و اصحاب ارجمند آنان بر تقدس و قدر بیت‌المقدس می‌افزاید.

در قرآن کریم بعضی از آیات به‌طور مستقیم و برخی دیگر به‌صورت غیرمستقیم به این مکان مقدس اشاره می‌کنند. اولین آیه که در آن نام مسجدالاقصی به‌طور مشخص آمده است. آیه اول سوره اسراء است.

1- «سبحان الذي اسرى عبده ليلاً من المسجد الحرام الى المسجد الاقصى الذي باركنا حوله لئيه من آياتنا انه هو السميع البصير.» «پاك و پيراسته باد خداوندي که شبانگه بنده خود پیامبر اکرم(ص) را از مسجدالحرام به سوی مسجدالاقصی که پیرامونش را مبارک ساختیم، سیر داد تا آیات خود را به او بنماید، که خداوند به حقیقت شنوا و بیناست.»

در این آیه کریمه، مسجدالاقصی یکی از نشانه‌ها و آیات خداوندي به شمار آمده است. در قرآن کریم آیات دیگری نیز وجود دارند که به‌صورت غیرمستقیم بر فضیلت و قداست مسجدالاقصی تأکید می‌کنند. از آن جمله می‌توان به این آیات اشاره کرد:

2- «و نجیناه و لوطاً الي الارض التي باركنا فيها للعاملين.» «و ما ابراهيم را با لوط رهانیدیم و آنها را به سرزمینی که برای جهانیان با برکت قرار دادیم بفرستادیم.» در کتاب انس‌الجیل به نقل از ابن‌عباس آمده است که مقصود از سرزمین مبارک در اینجا همان بیت‌المقدس و مسجدالاقصی است که در این سرزمین چشمه‌های آب شیرین فراوانی در جریان است.

و در آیه‌ای دیگر آمده است:

3- «و لسليمان الريح عاصفه تجري با مره الي الارض التي باركنا فيها و كنا بكل شيء عالمين.» «و باد تند را مسخر سلیمان گردانیدیم که به امر او حرکت می‌کرد به سوی سرزمینی که در آن برکت قرار دادیم و ما به همه امور عالم و صالح بندگان داناییم.» در کتاب تفسیر مجمع‌البیان در ذیل این آیه آمده است که منظور از سرزمین مبارک همانا بیت‌المقدس است.

4- باز در جایی دیگر آمده است که: «يا قوم ادخلوا الارض المقدسه التي كتب الله لكم و لا تتردوا علي ادباركم.» موسی گفت: «ای قوم به سرزمین مقدسی که خداوند در سرنوشت شما مقرر گردانیده داخل شوید و از حکم خداوند روی نگردانید که زیانکار خواهید شد.» شیخ طبرسی، مفسر بزرگ قرآن کریم در ذیل تفسیر این آیه آورده است که مراد از ارض مقدس همانا بیت‌المقدس است.

5- آیه‌ای دیگر، آیه 137 سوره اعراف است. اشاره به سرزمین مبارک بیت‌المقدس «واورثنا القوم الذين كانوا يستضعفون مشارق الارض و مغاربها التي باركنا فيها و تمت كلمت ربك الحسنی علي بني اسرائيل بما صبروا و دمرنا ما كان يصنع فرعون و قومه و ما كانوا يعرشون.» «و مشرق‌ها و مغرب‌های پربرکت زمین را به آن قوم که (زیر زنجیر ظلم و ستم)، ضعف کشانده شده، واگذار کردیم؛ و وعده نیک پروردگارت بر بنی‌اسرائیل به خاطر صبر و استقامتی که به خرج دادند، تحقق یافت؛ و آنچه فرعون و فرعونیان (از کاخ‌های مجلل) می‌ساختند، و آنچه از باغ‌های داربست دار فراهم ساخته بودند، در هم کوبیدیم.»

6- در سوره مومنون، آیه 50 نیز ذکری از فلسطین در بیت‌المقدس در قرآن کریم شده است. «و جعلنا ابن مریم و امه آیه و آوینهما الي ربوه ذات قرار و معین.»

«و ما فرزند مریم (عیسی) و مادرش را آیت و نشانه‌ای قرار دادیم و آنها را در سرزمین مرتفعی که دارای امنیت و آب‌جاری بود جای دادیم.» البته در قرآن کریم آیات دیگری نیز وجود دارند که اکثر مفسرین بر این عقیده هستند که اشاره به قداست مسجدالاقصی و سرزمینی که آن را در برگرفته است، دارند.

7- در قضیه قصه «سبا» جایی که سخن از امنیت و آسایش است که خدای بزرگ به آنان عطا کرده است: «و جعلنا بينهم و بین القرى التي باركنا فيهما قرى ظاهرة و قدرنا فيها السیر، سیروا فیها لیالی و آیاماً آمینین.» «و در میان آنان و شهرهای دیگری که پربرکت و نعمت کرده بودیم، شهرکها و روستاهایی ساخته و پرداخته بودیم که نمایان بود و در میان آنها فاصله‌های مناسب و نزدیک به هم ترتیب داده بودیم (و توسط انبیاء بدیشان پیام دادیم که) شبها و روزها در امن و امان در آنجاها سیر و سفر کنند.» پس این شهرها، که خداوند آنها را پربرکت ساخته است، شهرهای شام و فلسطین است. از ابن‌عباس روایت شده است که: «منظور شهرهای بیت‌المقدس است.»

8- برخی از مفسران بر این باورند که مقصود از «تین و زیتون» در آیات «والتین و الزیتون و طور سینین و هذا البلد الامین» سرزمین یا شهری است که این دو میوه، یعنی انجیر و زیتون در آن می‌رویند که آن هم بیت‌المقدس است.

مسجدالاقصي در حدیث

قداست و اهمیت مسجدالاقصي و فلسطین در احادیث نیز مکرراً تأکید شده است. البته هر يك از احادیث بر تقدس جنبه‌ای از جوانب بیت‌المقدس و مسجدالاقصي اشاره دارند.

در ذیل فقط تعدادی از احادیث معتبر که راویان آن از ثقات بوده و ضمناً دارای تواتر نیز هستند، ذکر می‌شود:

1- حدیثی از ابوذر غفاری، صحابه راستین پیامبر اسلام روایت شده است: «قلت: یا رسول‌الله، ای مسجد وضع فی الارض اولاً؟ قال: المسجد الحرام. قلت: یا رسول‌الله، ثم ای؟ قال: ثم المسجدالاقصي. قلت: کم کان بینهما؟ قال: اربعون سنه...» «گفتم ای رسول خدا، نخستین مسجد روی زمین کدام است؟ فرمود مسجدالحرام، گفتم ای رسول خدا، پس از آن کدام است؟ فرمود مسجدالاقصي. گفتم چند سال فاصله بین آن دو است. فرمود 40 سال...» طبق حدیث فوق، مسجدالاقصي 40 سال بعد از تأسیس مسجدالحرام توسط حضرت ابراهیم(ع) ساخته شد و این نیز بر تقدس مسجدالاقصي و فلسطین صحه می‌گذارد.

2- ابی الدرداء از پیامبر اکرم(ص) روایت می‌کند: «فضلت الصلاة فی المسجد الحرام علی غیره بمائه الف صلاه و فی مسجدی بالف صلاه و فی مسجد بیت‌المقدس بخمس مائه صلاه.» «فضیلت نماز در مسجد الحرام نسبت به سایر مساجد صد هزار برابر است و فضیلت نماز در مسجد من «مسجد النبی» هزار برابر و فضیلت نماز در مسجد بیت‌المقدس(الاقصي) پانصد برابر است.»

3- از امور دیگری که بیانگر جایگاه پرارزش مسجدالاقصي نزد مسلمین است مسئله بستن احرام حج از مسجدالاقصي به جهت انجام مناسک در مکه است. ام سلمه از رسول‌الله(ص) نقل می‌کند: «من أهل بحجه او عمره من المسجدالاقصي الي المسجد الحرام غفرله ما تقدم من ذنبه و ما تأخر...» «کسی که بستن احرام حج واجب و یا عمره را از مسجدالاقصي به مسجدالحرام آغاز کند گناهان گذشته و آینده او بخشیده خواهد شد.»

4- روایات مربوط به سرزمین فلسطین و حوادث و شخصیت‌های آن در زمان ظهور حضرت مهدی(عج) نیز بر اهمیت جایگاه فلسطین در جهان اسلام افزوده است. بنابر نقل روایات، حضرت مهدی(عج) نسخه‌های اصلی تورات را از درون غاری در انطاکیه و کوهی در فلسطین و دریاچه طبریه بیرون می‌آورد و با استناد به آن، یهودیان را محکوم و نشانه‌ها و معجزاتی برای آنان آشکار می‌کند.

برخی از یهودیان که بعد از نبرد آزادی قدس، جان سالم به در می‌برند، تسلیم آن بزرگوار می‌شوند و آنان که تسلیم نمی‌شوند از کشورهای اسلامی اخراج می‌شوند. از روایات چنین بر می‌آید که بزرگ‌ترین جنگ‌های سفیانی، نبرد بزرگ فتح فلسطین و جنگ با حضرت مهدی(عج) است، که یهودیان و رومیان در این نبرد سفیانی را پشتیبانی می‌کنند و غائله با کشته شدن سفیانی و پیروزی حضرت مهدی(عج) و آزادی فلسطین و ورود آن حضرت به قدس پایان می‌پذیرد.

حال یکی از احادیث مربوط به بیت‌المقدس در دوران ظهور حضرت مهدی(عج) در ذیل می‌آوریم: «یخرج رجل من امتی یقول بسنتی، ینزل الله له القطر من السماء و یخرج له الارض من برکتها، تمتلی الارض منه قسطاً و عدلاً کما ملئت جوراً و ظلماً، یعمل علی هذه الامه سبع سنین و ینزل بیت المقدس.» «مردی از امت من خروج (ظهور) خواهد کرد به شیوه و سنت من عمل خواهد کرد و خداوند قطرات باران آسمان را بر او نازل می‌کند و برکت‌های زمین را برای او خارج خواهد کرد، زمین از قسط و عدل او پر خواهد شد همان‌گونه که از ظلم و ستم پر شده بود، او به مدت 7 سال این‌گونه رفتار و بر بیت‌المقدس «و گرامی‌ترین مکان آن یعنی مسجدالاقصي» وارد خواهد شد.»

5- عبدالله بن سلام از پیامبر سؤال می‌کند که وسط دنیا کجاست؟ پیامبر می‌فرماید: بیت‌المقدس «وقتی علت را می‌پرسد، پیامبر می‌فرماید: «چون حشر و نشر و صراط و میزان در آنجا برپا می‌شود.»

از این روایات چنین برمی‌آید که بیت‌المقدس از ابعاد گوناگون مورد توجه اسلام و پیامبر(ص) بوده است:

1- یک رکعت نماز در بیت‌المقدس به منزله هزار رکعت است و موجب آمرزش گناهان می‌شود.

2- سکونت در آن مهم است.

3- بیت‌المقدس سرزمینی است که با مقاومت و برپایی حشر و نشر و پل صراط و میزان ارتباط دارد.

4- خلقت آدم(ع) به تقدس و مبارکی سرزمین بیت‌المقدس افزوده است.

5- بیت‌المقدس شهر بهشتی و از همین شهر پیامبر(ص) به معراج رفته است.